

kratikus és haladó mozgalmának világméreteken is egyik legkiválóbb képviselője.

Csernisevszkij egyike volt azoknak az orosz demokratáknak, akik leplezetlenül rokonszenveztek a 48-as magyar szabadságharcral. Szívvel-lélekkel a magyarok oldalán van a bécsi önkényuralom ellen folytatott szabadságharcában. »Szovremennik« (kortárs) című lapjában, mely az orosz demokrácia vezető lapja volt, élesen állást foglal a magyar kérdésekben. Látja és leszögezi, hogy Ausztria a magyarokat a horvátok és szerbek ellen, ezeket a magyarok ellen, a nyugatukrainai ukránokat a lengyelek ellen úszítja. Csernisevszkij szláv néprokonaihoz fordul: *»Ne higgyetek a bécsi kormánynak, nem igaz, hogy Ausztria a szláv népek barátja. A magyarokkal való ellenséges viszony nem érdeke a szlávoknak«.*

A leningrádi Ermitage-Múzeumban van egy magyar szoba, melyben a 48-49-es magyar szabadságharc emlékei láthatók. A bejáratot a 48-as magyar honvédség zászlói díszítették. Azok a zászlók, amelyeket a magyar forradalmi hadsereg Világosnál tett le Paskievics tábornok lábai elé. De nemcsak az Ermitageban őrizték 48-as magyar zászlókat. A leningrádi hadtörténelmi múzeum falain is volt néhány magyar zászló. Többek között egy hatalmas — piros-fehér-zölddel szegélyezett — fehér zászló, amelyre arany betűkkel ez volt ráhímezve: Bem-Hadsereg. A zászló alatt Petőfi fényképe, melynek keretén a következő orsz felírás látható: *»Talán e zászló alatt esett el a magyar nép legnagyobb költője, Petőfi Sándor«.*

Sem az Ermitageban, sem a hadtörténelmi múzeumban nincsenek már 48-as magyar hadilobogók. A szovjet kormány 1941-ben visszaadta őket a magyar népnek. A 48-as zászlók visszajuttatása jelképezte az orosz nép hagyományos barátságát a magyar nép iránt. Ez néhány héttel azelőtt volt, hogy Hitler hordái betörték a szovjetek földjére.

A 48-as zászlók, a visszaadott zászlók, eszébe juttathatták volna Magyarországnak, hogy ki is az igaz ellenség és hol az igazi ellenség. A magyar nép azonban nem értette meg a 48-as zászlók beszédét, nem látta meg ősellenségét, a német hódítót — és az országot halálos katasztrófába lökte.

De zászlókon át és meg nem értésen át és vértengereken át tovább él az orosz barátság, mely a végpusztulástól mentette meg a magyarokat és kemény testvéri joggal állítja most talpra a haladó Magyarországot. (Új szó)

S Z E M L E

AZ ÚJ MAGYAR IRODALOM - KÉRDÉSEI

Egy magyarországi »irodalmi, társadalomtudományi és kritikai« folyóirat fél évfolyamában lapozgatunk. A »Forum« a pártokon túlnéző szellemi összefogást hirdeti, demokratikus összefogást. Célja: szabad vitákban kialakítani a demokratikus közszellemet, »Koalíciós« ujság, már a címlapján is érezteti szándékait, pedig a címlap csak a szerkesztőbizottság tag-

jainak és a szerkesztőnek a nevét közli.

A szerkesztőbizottság: D a r v a s József, a »Szakadék«, »Egy parasztcsalád története«, »Vízkeresztől-Szilveszterig« stb. kitérő írója, a »népiesek«, a »falukutatók«, egyik legkiválóbb tehetsége, egyébként a Nemzeti Parasztpárt vezető tagja. A másik L u k á c s György, a moszkvai emigrációból visszatért világhírű esztéta, egyetem tanár, akiről Szerb

Antal azt írta, hogy »Theorie des Romans« című könyve a regényelméletben mindmáig az utolsó szó, a szellemtörténeti iskola előfutárja és egyben rekordteljesítménye. »Írástudók felelőssége« gyűjtőcímű tanulmányai nálunk is voltak már könyvárúsi forgalomban és rövid időn belül. »Az újabb német irodalom történeté«-ről és a »Nagy orosz realisták«-ról írt tanulmányait is olvashatjuk. A szerkesztőbizottság harmadik tagja Ortu tai Gyula, jelenlegi közoktatásügyi miniszter, a magyar Rádió volt vezetője, író és népmese-gyűjtő, a Kiszgazdapárt tagja. A szerkesztő: V é r t e s György.

A szerkesztő és a szerkesztőbizottság: a lap programja. Ez a szimbóluma annak a demokratikus szellemi összefogásnak, amelyet hirdet, ez a szimbóluma a magyar irodalom egységének.

Az egység természetesen nem jelent szellemi uniformizálást. Lukács írja a lap előiratát bevezetőjében: »Az irodalom egységének ilyen fogalmát már évekkel ezelőtt megközelítette Schöpflin Aladár, Horváth Jánossal folytatott vitájában. Ő ott a francia irodalom egységére hivatkozik, amely lehetővé teszi, hogy úgy a jobboldali Maurras, mint a baloldali Anatole France tagjai legyenek az Akadémiának; amely soha sem állítja a haladó új irodalmat olyan kizáró ellentétbe az értékes hagyományokkal, ahogy azt nálunk a konzervatív kritika például Ady esetében tette.... Még világosabb a helyzet, ha az orosz irodalom egységére gondolunk, ahol a népfelzabardulás nagy kérdése egységbe fogta a társadalmilag és politikailag, világnézetileg és művésziileg legellentétebb irányzatú írókat. Már a nagy orosz kritikus, Dobroljubov látta ezt a problémaegységet Puskintól egészen Goncsarovig, s olyan ellentétes tendenciájú írók, mint Dosztojevszkij és Gorkij, továbbfejlesztették ezt az ő gondolatát.«

Magyar írók és irodalom jelenlegi helyzetét, egymáshoz való viszonyukat figyelve, ismernünk kell azt az

általános társadalmi és politikai fejlődést, amely azt létrehozta. Horváth Márton megállapítja, hogy a »a magyar koalíció rendkívül széles: magában foglalja azokat a jobboldali tényezőket is, amelyek politikailag haladottabb országokban, Jugoszláviában, Romániában, Bulgáriában az összefogáson kívül rekedtek és többé-kevésbé nyíltan ellenzékiek.« A »nyíltan«-t Horváth Márton hangsúlyozza és ez bizonytalant az jelenti, hogy vannak olyan magyar írók — bár a koalíción belül-, akik ellenzéki, vagy inkább ellenséges álláspontot foglalnak el magával a koalícióval szemben.

E szükre fogott ismertetésnek az lenne célja, hogy a »HID« olvasóival a lehetőség határain belül, megismertesse az új Magyarország irodalmi problémáit, amelyek egyben társadalmi, sőt politikai problémák is. Azt írjuk: »a lehetőség határain«, pedig írhattuk volna, hogy »tudásunk határain« belül. Eddig csak elvétele jutottunk új magyar könyvekhez, folyóiratokhoz s ez az írásunk csak beköszöntője a későbbieknek, amikor mélyebb és bővebb tudomást szerzünk a magyarországi irodalmi front kialakulásáról.

Addig is megkíséreljük H a r a s z t i Sándor (a »Szabadság« szerkesztője) szavaival bemutatni a legégetőbbnek látszó kérdéseket. »A magyar szellemi, irodalmi életnek legfeltűnőbb sajátossága — bátran mondhatjuk: gyöngesége, — hogy haladó demokratikus része fölöttébb dezorganizált, elemeire bomlott s éppen ezért vagy legalább is jórészt ezért, meglehetősen béna, terméketlen. Néhány kiváló írónk, főleg kommunisták, már hónapok óta hiába fáradoznak azon, hogy szellemi életünk e sivár álonkórját megszüntetjék, valahogy életre varázsolják azt az egységes, demokratikus irodalmi arcvonalat, mely párhuzamosan a politikai fejlődéssel, kétségtelenül üdvösen szolgálhatná a magyar demokráciát. Minden törekvésük — sok minden más mellett, — elakad az úgynevezett »népiesek« és

»urbánusok« közti makacs ellentét, melyet sem a négyéves világháború gazdag tapasztalata, sem fiatal demokráciánk immár csaknem kétesztendő hős-kora nem tudott letompítani, még kevésbé felszámolni.

Eljutottunk tehát a magyar irodalmi egység egyik legnagyobb akadályához: a népiesek és a »városiak« (»urbánus« városit, jómodorút jelent) közötti egyelőre áthidalhatatlannak tetsző ellentéthez.

A »népies« mozgalmat a csehszlovákiai fiatal magyarok, a »Sarlós«-ok indították el annakidején, a harmincas években, Darvas szerint »jellegzetesen válság-termék« volt. (Ehhez a megállapításhoz tudni kell, hogy Darvas maga is a népiesek közé tartozik, ma is.) Megszűnt — ugyancsak Darvas szerint — a nemzeti létnek az a formája, amelyben a középosztály, a »nemzet gerince«, az uralkodó rétegek hűségese szolgáljával szegődve, korlátoltan derűs illuziókban élve élvezte a gyarmati sorsba szorított nép felett a maga osztálykiváltságait. Bár a magyar határokon belül hamar restaurálódott a hűbéri »úri« nemzet, a határokon túli magyarság számára megszűnt mint életforma. Új arcú értelmiség nőtt fel a kisebbségi sorsban. »Ez már hiú cafrangnak látta az apák uri-nemzeti ideáljait... a régi, apáktól örökölt ideálok elolvadtak, mint forró lázas tenyérben a hó, — ujak után kellett nyulni, hogy megszűnjék a kínzó bizonytalanság... Elkézdődött a falujárás, a népi hagyományokat ápoló és gyűjtögető »regős-cserkész« mozgalom, Majd a néppel való találkozás az értelmiségi fiatalok egyes csoportjait a komoly társadalmi vizsgálódás és a politikai tájékozódás útjára lökte. A »Sarlón« keresztül egészen az ipari munkásság mozgalmával s a marxizmussal való találkozásig. (Darvas).

Nagyjából ez volt a helyzet az utódállamokban, Magyarországon azonban más volt a fejlődés útja.

Az ellenforradalom visszahozta a hűbériséget s vele az »úri nemzet-ideált«, a — Szerb Antal meghatáro-

zásával — »dzentroid« kultúrát. Az ellenforradalom támasza ismét a középosztály lett s ez az út »a bizantinista cimrang — és tekintély — tobzódását, a középosztályi szolgazsellem soha nem látott »virágzását« hozta. Az immáron 1848 óta megoldatlan, sőt azóta még súlyosabbá lett társadalmi kérdéseinket elborította az irredenta.« (Darvas).

A középosztályi, értelmiségi fiatalok zömét elvákította az apák példája, az iskolai nevelés, az ifjúsági egyesületek szellemé a Turultól az Émericánig »mind a hazugságok ködét sűrítették körülöttük«. Az ifjú hevület levezetésére, esetleges egyéni bizonytalanságuk megszüntetésére, ott volt — Darvas szerint — a »huirahazafiság, meg a Trrianonért — az ellenforradalom haszonélvezői szerint — egyedül bűnös kommunisták, szocialisták, zsidók elleni düh.«

Ilyen körülmények között — sajnos, nem mehettünk bele a részletekbe — hangzott el Magyarországon is a jelszó: »Ki a falura!« A kezdet kis sé romantikus volt, módszeres társadalomkutatással sohasem mélyült, jelentős szerepet kapott benne a szubjektív elem, a líraiság s a mozgalomban minden benne volt, ami a későbbi félrecsúszásokat és belső elvi vívódásokat szülte.

E »márciusi front«-nak olyan jelentős írói, mint a mostanában letartóztatott Erdélyi József és az idejében meghalt Sinka István — mások is — egészen Szálasiig, Hitlerig »félrecsúsztak«; Féja Géza »csak« a Horthy-rendszer hűbéri-tőkés urainak kiszolgálásáig »csúszott félre«, a különben tehetséges Németh László viszont megalkotta »mélymagyar« és »hígmagyar« — ködológiáját. Mások, Erdei Ferenczel és Darvas Józseffel az élen, egyre inkább közeledtek és közelednek a dolgozó néphez. Közöttük, körülbelül a középén áll, az a magyar író, akit sokan az élő magyar irodalom legnagyobbjának tartanak: Illyés Gyula.

Nos, Haraszti Sándor tanulmányához visszatérve, az »urbánusok ez-

uttal a »nevető harmadik«, a reakció hangos derüje közben, nem Veres Péteren, hanem a »Puszták népe« íróján keresztül ügyeztek elválni a port a népieseken, felhánytorgatván elenük mindazokat a vádakát, melyeket a két tábor régi vitáiból már ismerünk. Ezek között a vádak között a legsúlyosabb az volt, hogy a népi írók (köztük maga Illyés is) annak idején átmenetileg Gömbössel fraternizáltak és az »új szellemi fronttal« a magyar fasizmus e hirhedt szállás-csinálóknak nyujtottak rövidlejárátú alibit.«

Igy az urbánusok, Zsolt Béla és a köréje csoportosult írók, akik között szintén van olyan, vagy inkább — vannak olyanok, akik nem is olyan régen még Mussolini előtt hajbókol-tak.

A haladó szellemű magyar írók, az irodalmi egység igazi szószólói e vitában inkább a népiesek, Veres Péterék mellé állanak. »A népiesek gyöngéivel és hibáival tökéletesen tisztában vagyunk — írja Haraszti. — De számunkra hibái és tévedései ellenére is nagyobb garancia Veres Péter lobogó népszerűsége, úrgyűlölete, antiklerikalizmusa, mint az urbánusok ama bámulatraméltó kísérlete, hogy Sulyokékkal együtt a katolikus főpapokat odaédesgessék demokráciánkhoz. Nekünk az a főcélunk, hogy a magyar szellemi élet ne csak demokratikus, hanem hogy valóban plebejusi, népi is legyen. S ebben a parasztság és annak eszmei képviselői kétségtelenül sokkal nagyobb segítséget nyújtanak, mint az urbánusok.«

Ezt a különben igen rövidre fogott ismertetést Lukács György átvilágító szavaival fejezzük be. Ez a néhány mondat a »Forum« és az új magyar irodalom útmutatója:

»Nem egyes emberek, nem pártok lépnek fel új követelésekkel, hanem maga a kor. Új Magyarország készül: a dolgozó nép, a munkások és parasztok Magyarországa. És ez azt jelenti: olyan néprétegeké, amelyek

ifjak, jövővel terhesek; amelyek előre és nem hátránéznak, ha ideálokat keresnek és találnak, vagy találtak; amelyek olyan társadalmat akarnak teremteni, amelyben minden ember életének ismét értelme lehet. Ennek az új társadalomnak kell megfelelő kultúrát, irodalmat, művészetet, világnézetet teremteni. Nem a semmiből, nem mindent előlről kezdve, de nem is egyszerűen folytatva a legtöbbnek tegnapiját. Mert — első látásra különös, de mégsem meglepő, hogy a tegnapelőttinek, a még régiebbnek, Petőfinek és Adynak, Móricz Zsigmondnak és József Attilának mélyebb gyökere, hangosabb visszhangja van a mai életben, mint számos közvetlenül kortárs jelenségnek.

Az új demokrácia feltétlen igénye, bármilyen formában történjék is, bármilyen kritikával legyen is az egyes jelenségeket illetően összekapcsolva: ez a szubjektív alapja a magyar irodalom elérendő egységének... Csakis ilyen mélyen világnézeti, magán az irodalmon túlmutató elveken épülhet fel a magyar irodalom egysége...«

Gál László

A MAGYAR JUGOSZLÁV TÁRSASÁG EGY ÉVE

1945 év elején, a népfőlszabadító háború utolsó szakaszán munkások és haladó értelmiségiek kezdeményezésére alakult meg Szegeden a Magyar Jugoszláv Társaság. Pár hónappal később, Budapest főlszabadulása után az antifasiszta szervezetek közreműködésével a fővárosba is megalakult a társaság, amelynek vezetőségében részt vállaltak a demokratikus pártok, a szakszervezetek, társadalmi szervezetek valamint a tudományos, irodalmi és művészeti élet művelői. Így nem csupán egy zárt körre szűkült a nagy feladatokat vállaló társaság tevékenykedése, hanem tényleg a nép széles rétegeire támaszkodó, a két szomszédos nép közötti barátságot ápoló szervezet lett.

Az egyesület a háború után valóban a legnehezebb körülmények között kezdte meg munkáját. Öntudatos: